

Nuorten taloudellinen huono-osaisuus

Taloudellisella huono-osaisuudella tarkoitetaan puutetta aineellisista resursseista; kansantajuisesti sillä tarkoitetaan köyhyyttä. Köyhyys on sekä absoluuttinen että suhteellinen ilmiö. Kun ihmisellä on puute ruoasta, juomasta tai asunnosta on kyseessä absoluuttinen köyhyys, joka on uhka ihmisen fyysiselle olemassaololle. Suhteelliseksi köyhyyden tekee se, että sen määrittely liittyy aina yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja sosiaalisiin suhteisiin.

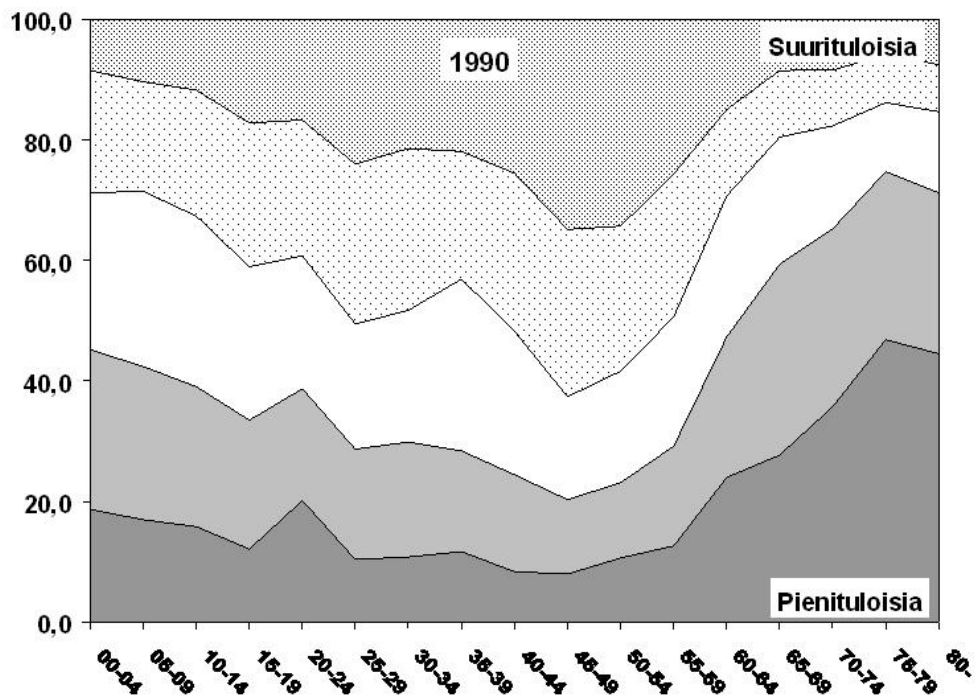
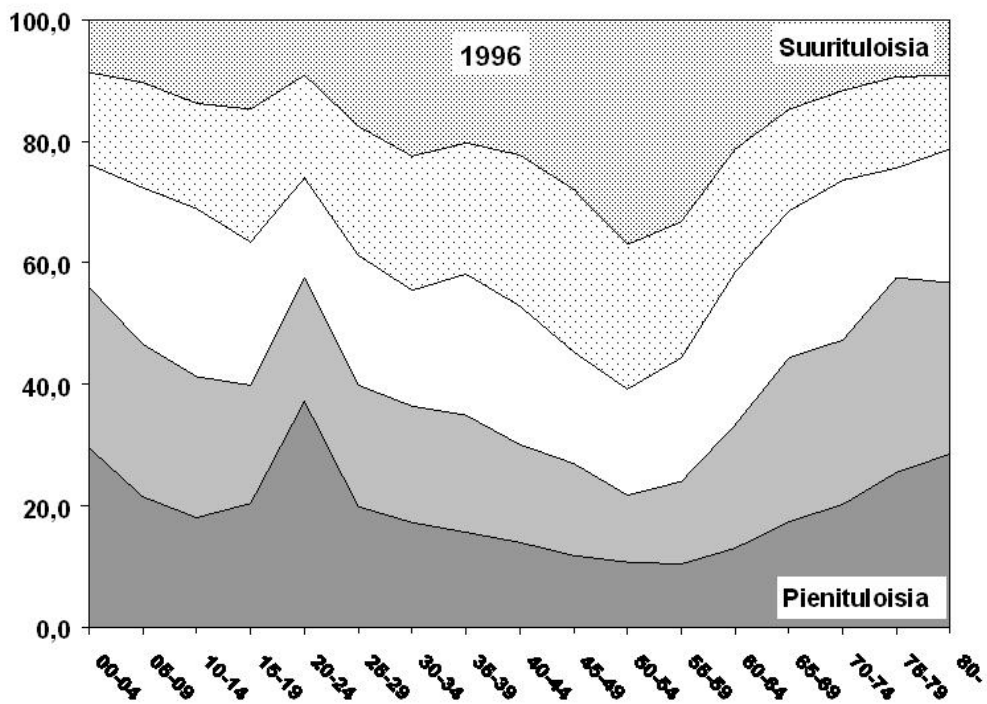
Jos köyhyysraja määrittyy poliittis-hallinnollisesti on kriteerinä hyvinvointivaltion omien standardiensa mukaisesti määrittelämä minimi toimeentulon taso. Tämä metodi on altis poliittiselle manipulaatiolle ja sen mukaisesti laskettu köyhyyden määrä vaihtelee sille asetettujen rajojen mukaan. Toinen köyhyyden määrittelyssä usein käytetty metodi on suhteellinen tulometodi. Tällöin köyhyysraja määritellään suhteessa väestön keskimääräisiin tuloihin. Ongelmana on, että köyhyysrajan määräytyessä mediaanitulojen mukaisesti, on se kytköksissä tulojakauman muotoon, ei todelliseen tulotasoon. Mielenkiintoinen havainto eri köyhyysmittareita tutkittaessa on, että ne harvoin määrittelevät samat ihmiset köyhiksi. Köyhyys liitetään kuitenkin aina taloudellisiin resursseihin ja niiden puutteeseen.

Nuorten käytävissä olevat tulot suhteessa muiden ikäryhmien tuloihin

Yksi tapa tarkastella ikäryhmien välisiä tuloeroja on jakaa väestö ikäryhmittäin tuloviidenneksiin kotitalouden käytävissä olevien tulojen perusteella. Muutokset kuvaavat enemmän ikäluokkien käytävissä olevien tulojen muutoksia suhteessa toisiin ikäluokkiin kuin tulotason muutosta sinänsä. Pienituloisimpien ryhmää voidaan perustellusti pitää taloudellisesti huono-osaisena ja myös syrjäytymisen riskien näkökulmasta tämä ryhmä on huomion arvoisen.

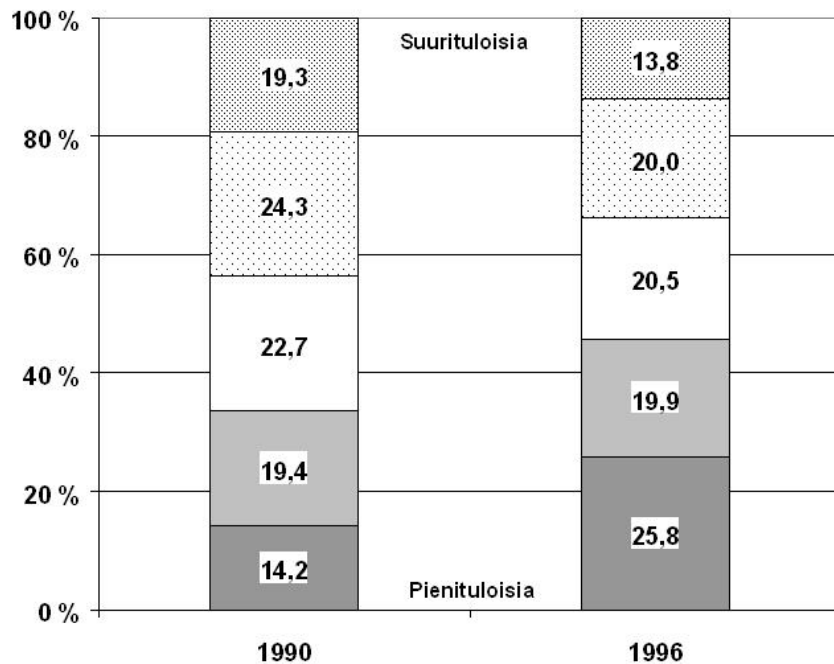
Suomalaista köyhyyttä tarkasteltaessa havaitaan, että suurin köyhyysriski on alle 25-vuotiailla, opiskelijoilla, yksinasuvilla miehillä, naimattomilla ja eronneilla, kouluttamattomilla, maanviljelijöillä, vanhuksilla ja työttömillä. Tämän vuosikymmenen kuluessa eri ikäryhmien tuloissa on tapahtunut huomattavia muutoksia. Alle 25-vuotiaiden pienituloisten määrä on selvästi lisääntynyt ja 65 vuotta täyttäneiden pienituloisten määrä vähentynyt. 40–59-vuotiaat ovat säilyttäneet asemansa suurituloisimpana ikäryhmänä.

Eriyisesti 20–24-vuotiaiden käytävissä olevat tulot ovat romahtaneet tarkastelujakson aikana. Kun vuonna 1990 pienituloisimpaan viidennekseen kuului tästä ikäluokasta noin 20 % niin vuonna 1996 pienituloisimpaan viidennekseen kuului noin 37 % ikäluokasta. Vastaavasti eläkeläisten ikäluokissa esimerkiksi 65–69-vuotiaissa pienituloisimpien osuus on vähentynyt noin 28 %:sta noin 17 %:iin.

Kuvat 1 ja 2: Käytettävissä olevat tulot henkilön iän mukaan tulokvintileittäin vuosina 1990 ja 1996. Tulokvintililt on muodostettu henkilöpainotetuista kotitalouksista (kulutusyksiköt: 1.0, 0.7, 0.5).

Tarkasteltaessa koko 15–29-vuotiaiden ikäryhmää käytettävissä olevien tulojen muutosta samalla tavalla vastaavana aikana huomataan, että vielä vuonna 1990 enemmistöä (2/3) nuorista voitiin pitää suhteellisen hyvätuloisina. Vuonna 1996 enemmistö (2/3) 15–29-vuotiasta kuuluu pienituloisten ryhmään.

Kuva 3: 15–29-vuotiaat tulokvintileittäin käytettävissä olevien tulojen mukaan vuosina 1990 ja 1996.

Nuorten käytettävissä olevien tulojen pienuus on yhteydessä heidän itsenäistymiseensä ja poismuuttoon vanhempien taloudesta. Tästä kertovat esimerkiksi kotitalouden köyhyyttä kuvaavat indikaattorit. Jos verrataan itsenäisesti ja vanhempiensa luona asuvien nuorten kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja, huomataan, että vanhempiensa luona asuvat nuoret (köyhiä 1,5 % v. 1996) ovat taloudellisesti selvästi paremmassa asemassa kuin itsenäisesti asuvat nuoret (10,1 % v. 1996). Itsenäisesti asuvien nuorten köyhyys on huomattavasti yleisempää kuin keskimäärin koko väestön (3,7 % v. 1996).

	<i>Itsenäisesti asuvat 15–29-v.</i>	<i>Vanhempiensa luona asuvat 15–29-v.</i>	<i>Kotitaloudet joissa 0-14-v. lapsia</i>	<i>Kaikki kotitaloudet</i>
1990	6,7	1,6	2,1	4,4
1996	10,1	1,5	2,3	3,7

Taulukko 1: Kotitalouksien köyhyys eli niiden kotitalouksien osuus, joiden käytettävissä olevat tulot kutsuysikköä kohti jäivät alle puoleen kotitalouksien mediaanitulosta.

Nuorten tularakenne on muuttunut 1990-luvulla. Yhä suurempi osa nuorten bruttotuloista (27,6 % v.1996 itsenäisesti asuvilla nuorilla) koostuu saaduista tulonsiirroista. Vastaavasti ansiotulojen osuus bruttotuloista on laskenut. Muutos vuoteen 1990 on suuri; tällöin itsenäisesti asuvien nuorten saamien tulonsiirtojen osuus heidän bruttotuloistaan oli 14,1 %. Vuonna 1990 nuorten ansiotulojen osuus bruttotuloista oli 84,6%, kun se vuonna 1996 oli enää 71,0%.

Verotettavat tulot ikäryhmittäin

Ikäluokan verotettavien tulojen määrän tarkastelusta voidaan tehdä samansuuntaisia johtopäätöksiä kuin käytettävissä olevien tulojen tarkastelustakin. 1990-luku on merkinnyt dramaattista tulojen alentumista erityisesti nuorimmissa ikäluokissa. Erityisen suuri verotettavien tulojen aleneminen on ollut 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä; kun vuoden 1990 indeksi-arvoksi annetaan 100,0 niin vuonna 1994 tähän ikäryhmään kuuluvien verotettavat tulot saavat indeksi-arvon 47,6 eli tulot ovat pudonneet neljässä vuodessa alle puoleen. 30–64-vuotiailla tulojen pudotus samana aikana vastaavalla indeksillä mitaten oli 7,3 yksikköä.

	15–19 v.	20–24 v.	25–29 v.	30–64 v.
1990	100,0	100,0	100,0	100,0
1992	61,4	81,6	90,0	94,6
1994	47,6	70,2	82,6	92,7
1995	52,1	73,7	85,5	96,6
1996	50,2	74,6	87,2	99,2

Taulukko 2: Verotettavien tulojen indeksi ikäryhmittäin 1990–96; 1990=100.

Verotettavien tulojen markkamääräisessä tarkastelussa havaitaan lisäksi alle 30-vuotiaiden tulotason yleinen pienuus suhteessa vanhempiin ikäryhmiin. Kun vuonna 1996 30–64-vuotiailla verotettavat vuositulot ovat noin 114 000 markkaa henkeä kohden, ovat 25–29-vuotiaiden tulot noin 83 000 markkaa henkeä kohden. Alle 20-vuotiaat ansaitsivat verotettavaa tuloa samana vuonna vaatimattomat 9 000 markkaa henkeä kohden.

	15–19 v.	20–24 v.	25–29 v.	30–64 v.
1990	17 804	61 791	94 958	115 246
1992	10 926	50 439	85 469	109 051
1994	8 468	43 390	78 411	106 827
1995	9 270	45 514	81 185	111 288
1996	8 940	46 070	82 758	114 370

Taulukko 3: Verotettavat tulot henkeä kohden ikäryhmittäin vuoden 1997 rahassa vuosina 1990-1996.

Vaikka nuoret luokituvat taloudellisesti huono-osaisiksi suhteessa valtaväestöön, ei se kaikille merkitse syrjäytymisriskiä. Monen nuoren kohdalla pienituloisuus liittyy opiskeluun, joka on väliaikainen tilanne elämässä. Pienituloisuus liittyen alipalkattuun ansiotyöhön ja etenkin työttömyyteen on riskialttiimpaa taloudellista huono-osaisuutta, joka voi varsinkin jatkuvana asiointilana johtaa taloudelliseen syrjäytymiseen, jos mittarina pidetään tarpeita tyydyttävää elämäntapaa tai yhteiskunnan keskimääräistä minimitulorajaa.

Nuoret toimeentulotukiasiakkaat

Nuorten tulojen romahtaminen kuluvalle vuosikymmenellä on näkynyt nuorten toimeentulotukiasiakkaiden määrän kasvuna. Myös asiakkuuksien kesto on venynyt. Toimeentulotukiasiakkaiden määrää ja tuen kestoa voidaan pitää taloudellista huono-osaisuutta kuvaavina indikaattoreina. Suomen lain mukaan henkilö, jonka tulot tai sosiaaliturvaetuedet ovat riittämättömät turvaamaan kohtuullisen toimeentulon, on oikeutettu saamaan kunnan varoista suoritettua tulonsiirtoa, jota kutsutaan toimeentulotueksi (710/82, 607/83 ja 988/93).

Tämän tarkastelun ulkopuolelle on rajattu pakolaisia, paluumuuttajia ja turvapaikanhakijoita koskevat avustukset, jotka valtio korvaa kokonaan. Mukaan ei ole otettu myöskään asiakkaan saamia ilmaisia tai osittain korvaamia sosiaalipalveluja eikä sellaisia kunnan avustuksia, jotka on myönnetty ryhmäkohtaisesti ilman tarvehankintaa kuten ilmainen sairaanhoito syöpäsairaille.

Toimeentulotukea tarvitsevat yhteiskunnassamme eniten työttömät, pienituloiset ja nuoret. Pääasiallinen toimeentulolähde tuensaajilla on työttömyysturva. Vuonna 1996 kaikista Suomessa toimeentulotukea saavista 54% oli työttömiä. Alle 30-vuotiaita on tuensaajista 41%. Nuoria tuensaajia on suhteellisesti eniten kaupungeissa ja alueellisesti Oulun läänissä. Nuorten toimeentulotuen saajien kohdalla työttömyysturva on pääasiallinen toimeentulolähde.

Toimeentulotukea saavien kotitalouksien määrä viitehenkilön iän mukaan

Vuonna 1996 nuoria toimeentulotuensaajia oli 249 996 henkilöä. Noin 26 % kaikista alle 30-vuotiaista oli toimeentulotuen piirissä. Naiset saivat 20–29-vuotiaiden ikäryhmissä selvästi useammin toimeentulotukea kuin miehet.

	15–19 v.	20–24 v.	25–29 v.	15–64 v.
1990				
kaikki	2,6	9,1	6,9	5,0
naiset	2,6	10,7	8,8	6,4
miehet	2,5	7,5	5,1	3,6
1992				
kaikki	3,9	15,9	11,2	7,2
naiset	3,9	19,0	14,2	9,2
miehet	3,8	12,8	8,3	5,3
1994				
kaikki	6,2	22,6	13,8	9,2
naiset	6,4	27,4	17,0	11,5
miehet	6,0	17,9	10,7	6,9
1995				
kaikki	6,4	24,0	13,8	9,4
naiset	6,8	29,4	16,9	11,7
miehet	6,1	18,9	10,8	7,2
1996				
kaikki	6,0	24,3	14,5	9,7
naiset	6,3	29,3	17,7	12,0
miehet	5,6	19,5	11,5	7,4
1997				
kaikki	5,5	23,6	14,4	9,5

Taulukko 4: Toimeentulotukea saaneiden osuus ikäluokasta vuosina 1990–97.

Kaikkiaan Suomessa vuonna 1996 on toimeentulotukea ottanut vastaan 609 747 henkilöä. Tuensaajien määrä on yli kaksinkertainen vuoteen 1985 verrattuna. Alle 18-vuotiaiden toimeentulotukea saavien lukumäärä on myös kaksinkertaistunut vuodesta 1985 ja vuonna 1996 heitä oli 165 269 henkilöä. Määrä on yli kolminkertainen. Nuoria toimeentulonsaajia oli 41,1 % kaikista tuen saajista. Muutos on vuoden 1990 tilanteeseen 5,1 prosenttiyksikköä.

Kun nuoria tarkastellaan ikäryhmittäin havaitaan 20–24-vuotiaiden muodostavan suurimman toimeentulotukea saavan ryhmän. Tämä ikäluokka on tilastollisesti laskettuna suurin sekä lyhyt- että pitkäkestoisen tuen suhteen. Ikäluokka on koko väestöä tarkasteltaessa toiseksi suurin tuensaajaryhmä 30–39-vuotiaiden jälkeen. Tilanne on pysynyt samana vuodesta 1985, josta asti toimeentuloasiakkuutta on tarkasteltu tilastollisesti. Vuonna 1996 oli 20–24-vuotiaita toimeentulotuen saajia yhteensä 57 574, mikä on 19 % koko ikäryhmän nuorista. Toiseksi suurimman nuorten ryhmän muodostivat 25–29-vuotiaat, joita oli kyseisenä vuonna 27 564, mikä on 8 % koko ikäryhmästä. Määrällisesti heitä oli siis puolet vähemmän kuin nuoremmassa ikäluokassa. Huomionarvoista on, että 20–24-vuotiaat muodostivat määrällisesti suurimman nuorten ryhmän jo vuonna 1990.

Toimeentulotukiasiakkuuden kesto

Vuonna 1990 oli kuukauden pituinen toimeentulotuki-asiakkuus yleisin nuorten tuki-asiakkuuden muoto. Toiseksi suurimman ryhmän muodostivat 4-9 kuukautta tukea saaneet nuoret. Huomionarvoista on, että kaikissa ikäryhmissä ja tuen keston mukaisissa luokissa tukea saavien henkilöiden lukumäärä oli alle 10 000. Poikkeuksen teki 20–24-vuotiaiden kuukauden kestävän tukiasiakkuuden ryhmä (11 312), joka oli määrällisesti suurin toimeentuloasiakkuuden ryhmä.

Toimeentulotukiasiakkuus on muuttunut 1990-luvulla pitkäkestoisemmaksi. Yleisin tuen kesto on 4-9 kuukautta. Toiseksi suurimman ryhmän muodostaa edelleen kuukauden mittainen asiakkuus, mutta siirtymisen lyhyt kestoisen tuen saannista pitkäkestoiseen asiakkuuteen on tilastollisesti tarkasteltuna selvä trendi 1990-luvulla. Etenkin 25–29-vuotiaiden kohdalla voidaan havaita selvää siirtymistä 4-9 kuukautta kestävään ja jopa 10–12 kuukauden mittaisen toimeentulotukiasiakkuuden suuntaan. Vuonna 1996 oli 25–29-vuotiaita toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaita 55,7 % kaikista ikäryhmän tuensaajista. Vastaava luku oli vuonna 1990 37,7 %. Alle 30-vuotiaiden pitkäaikaisasiakkuuden kokonaistilanne on vuodesta 1990 vuoteen 1996 muuttunut 34,6 %:sta 49,3 %:iin.

	15–19 v.	20–24 v.	25–29 v.	15–64 v.
1990	0,1	0,7	0,7	0,6
1992	0,2	1,0	1,1	0,8
1994	0,5	2,3	2,2	1,6
1995	0,6	2,7	2,5	1,9
1996	0,6	3,2	3,0	2,3

Taulukko 5: Toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaiden (10–12 kk / vuosi) osuus ikäluokasta vuosina 1990–96.

Taloudellinen syrjäytymisvaara kasvaa toimeentulotukikuukausien myötä. Jos pitkäkestoinen toimeentuloasiakkuus jatkuu vuodesta toiseen voi se johtaa taloudellisen huono-osaisuuden muuttumiseksi normaaliksi olotilaksi. Jatkuva tulosiirroilla eläminen voi johtaa myös passivoitumiseen itsenäisen taloudenhoitokyvyn murenemiseen.

Lopuksi

Taloudellisen huono-osaisuuden taustalla piilee usein alhainen koulutustaso. Joko työnsaanti estyy kokonaan tai ansiotulot koostuvat osa-aikaisesta työstä, mikä ei riitä kattamaan riittävästi henkilön taloudellisia tarpeita. Huono koulutustaso saattaa johtaa myös siihen, että henkilö joutuu työskentelemään joko alaansa vastaamattomissa tai alipalkatuissa tehtävissä. Varsinkin koulutusta vailla olevat ovat työmarkkinoilla huonossa asemassa. Työnantaja palkkaa mieluummin ammattitaitoisia kuin ammattitaidottomia ja työtehtävät joihin ei katsota tarvittavan varsinaista koulutusta, ovat viimeisinä vuosikymmeninä vähentyneet yhteiskunnan teknologisoitumisen myötä, koneiden suorittaessa yksinkertaisimmat työtehtävät. Kouluttamattomat päätyvät muita helpommin alipalkattuihin ja lyhytkestoisiin tehtäviin.

	15–19 v.	20–24 v.	25–29 v.	15–64 v.
1990	7,9	6,7	4,7	12,9
1992	10,7	11,6	8,1	15,6
1994	7,6	10,5	9,0	15,7
1995	7,6	10,8	10,3	15,5
1996	9,2	8,6	10,0	15,4

Taulukko 6: Opiskelun ja työelämän ulkopuolelle jääneiden osuus ikäluokasta (henkilö jolla ei tarkasteluvuotena ole perusasteen jälkeistä tutkintoa ja joka ei ole työllinen tai opiskelija).

Taloudellisen huono-osaisuuden ja syrjäytymisen riskiryhmässä on ammattikouluttamaton pitkäaikaistyötön, joka on ollut myös toimeentulotuen piirissä pitkäaikaisena asiakkaana. Riski kasvaa, jos henkilö on yksinasuva mies tai yksinhuoltajanainen.

Taloudellinen ja sosiaalinen huono-osaisuus ovat helposti kasaantuvia huono-osaisuuden alueita. Taloudellinen huono-osaisuus muodostuu helposti kouluttamattomuuden, työttömyyden ja pienituloisuuden kehäksi, joka voi helposti johtaa myös sosiaaliseen huono-osaisuuteen ja näin kasautuen aiheuttaa henkilölle ongelmanipun, jonka keskellä hän voi kokea itsensä syrjäytyneeksi.

Lähdetiedot: Tämän artikkelin pohjana olevat tilastotiedot perustuvat Nuorisoasiain neuvottelukunnan ja Tilastokeskuksen kehittämään nuorten elinoloindikaattorijärjestelmään ja ne löytyvät Nuoran internet-sivuilta osoitteesta <http://www.minedi.fi/nuora>. Mahdolliset lähdeviitteet voi osoittaa Nuoran internetjulkaisuihin